

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI VA RIVOJLANISH
MARKAZLARIDA TA'LIMIY FAOLIYATNI TASHKIL ETISH USULLARI
ОРГАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ЦЕНТРАХ
РАЗВИТИЯ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ
ORGANIZING

EDUCATIONAL ACTIVITY IN DEVELOPMENT CENTERS IN PRESCHOOL
EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

Haqberdiyeva
Zamira
Rajabboyevna¹

1. Samarqand pedagogik mahorat markazi, Samarqand, O'zbekiston.

Annotatsiya. Ushbu maqolada Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlanish markazlarining ahamiyati, ilk qadam davlat dasturi asosida har bir guruh xonasining jihozlanishi. Til va nutq markazi, Qurish-yasash, konstruksiyalash va matematika markazi, San'at markazi, Syujetli-rolli o'yinlar va dramalashtirilgan markaz, Ilm-fan va tabiat markazi haqida ma'lumotlar berilgan.

Haqberdiyeva
Zamira
Rajabboyevna

Kalit so'zlar: tematik vazifa, reja, didaktik material, o'yin uskuna, qurilish, syujetli o'yinlar, til, nutq, san'at.

Samarqand
pedagogik mahorat
markazi
Maktabgacha,
boshlang'ich va
maxsus ta'lim
metodkalari
kafedrası
o'qituvchisi

Аннотация. В данной статье рассматривается значение центров развития в организациях дошкольного образования, оснащение каждого группового зала на основе государственной программы «Первый шаг», сведения о драматизированном центре «Наука и природа».

Ключевые слова: тематическое задание, план, дидактический материал, игровые средства, построение, сюжетные игры, язык, речь, искусство.

Abstract. In this article, the importance of development centers in preschool education organizations, the equipment of each group room based on the First Step state program. Information about the dramatized center, the Science and Nature Center.

Key words: thematic task, plan, didactic material, game equipment, construction, plot games, language, speech, art.

KIRISH

Rivojlanib borayotgan bugungi davr zamon bilan hamnafas bo'lishni talab etmoqda. Globallashuv jarayonida jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lish, hayot yo'lini tanlash bevosita insonning kasbi, faoliyat turi bilan chambarchas bo'lanib borayotganiga guvoh bo'lmoqdamiz. Shu sababli inson kasbni faqat ma'lum bir yoshga yetganda emas, balki bolalikdanoq shunga tayyorlanib, yo'naltirib borish bizning vazifamiz hisoblanadi. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev: "Zamonaviy maktabgacha ta'lim sog'lom va barkamol avlodni voyaga yetkazishda muhim o'rin tutadi",- deya ta'kidlaydi. O'zbekiston Respublika Prezidentining 2017-yil 30-sentabrdagi PQ-3305-son «O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida»gi qarori hamda 2016-yil 29-dekabrdagi PQ-2707-son «2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qaroriga muvofiq Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 21-noyabrdagi

929-son «O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi to‘g‘risida»gi nizomi maktabgacha ta’limga bolalarni sifatli tayyorlash, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida moddiy texnika bazasini mustahkamlash, maktabgacha ta’lim tashkilotlarining davlat va nodavlat tarmog‘ini kengaytirish va shu orqali maktabgacha ta’limga bola qamrovini oshirish va sohaga ilg‘or xorij tajribalarini tatbiq qilish imkonini beradi. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ta’lim-tarbiya jarayoni ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo‘yiladigan Davlat talablari va ilk qadam davlat dasturi asosida rejalashtiriladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda rivojlanish markazlarini tashkil etishning asosiy sharti pedagogdan tayyor bilim olishdan ko‘ra bolaga rivojlanish markazlarida faoliyatni tanlash imkoniyatini berish, bunda u atrofdagi dunyo haqida bilimlarni mustaqil ravishda egallashi, ko‘nikmalari va qobiliyatlarini rivojlantirish, bolaga qiziquvchanlik, mustaqil izlanish, tadqiqot jarayoniga qo‘shilish imkoniyatini berishdir.

Bolalarning emotsional farovonligini ta’minlash uchun MTTda va guruhda muhit qulay, deyarli uyday bo‘lishi kerak. Shunday bo‘lgach, bolalarning o‘zlashtirishi tezlashadi, ular o‘z his-tuyg‘ularini erkin ifoda etadi.

Rivojlanish markazlari ta’lim, rivojlantiruvchi, o‘qitish, rag‘batlantiruvchi, uyushgan, kommunikativ funksiyalarni bajarishi kerak. Eng muhimi, ular mustaqillikni rivojlantirish ustida ishlashlari kerak, bolalar va kattalar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning shaxsga yo‘naltirilgan ta’limga asoslangan bolaning tashabbusini rag‘batlantirishi kerak. Guruh xonasidan moslashuvchan va o‘zgaruvchan tarzda foydalanish talab etiladi. Rivojlanish markazlaridagi tematik, didaktik materiallar bolaning ehtiyojlari va manfaatlarini qondirishga xizmat qilishi kerak. Markazlarning dizayni estetik, bolalar uchun jozibali bo‘lishi kerak va mustaqil faoliyatga bo‘lgan istakni keltirib chiqarishi kerak. Guruh xonasida rivojlanish markazlarini yaratishda o‘yin faoliyatining yetakchi rolini hisobga olish kerak. Rivojlanish markazlaridagi jihozlar xavfsiz va didaktik materiallar bolaga tegishli bo‘lishi va bolalarning yoshiga mos bo‘lishi kerak. Rivojlanish markazlaridagi didaktik materiallar tematik vazifalarni hisobga olgan holda o‘zgarishi kerak. Markazlarni uskunalar bilan ortiqcha jihozlamalik zarur. Rivojlanish markazlari bolalar va kattalar bilan aloqa qilish va birgalikdagi faoliyatni, shuningdek, o‘z-o‘zi bilan shug‘ullanish imkoniyatini ta’minlashi kerak. Tematik rejalashtirishga ko‘ra pedagog rivojlanish markazlarini didaktik materiallar va o‘yin uskunalar bilan ta’minlash ustida o‘ylashi va to‘ldirishi kerak. Markazlarni bolalar va pedagoglarning birgalikdagi faoliyati va hunarmandchilik mahsulotlari bilan to‘ldirish mumkin. Har bir markazning maqsadiga muvofiq haftaning boshida pedagogning tematik rejasiga binoan materiallar tayyorlanadi va jihozlanadi. Markazlardagi bolalar faoliyati o‘yin, mustaqil nutq, kognitiv, kommunikativ, kognitiv-tadqiqot, eksperimental, ijodiy, kommunikativ, mehnat, samarali, musiqiy va badiiy tarzda bo‘ladi.

ASOSIY QISM. Hozirgi kunda O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi tasarrufidagi maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarni sifatli maktab ta’limiga tayyorlashga alohida e’tibor qaratilmoqda. Jumladan:

1. «Ilk qadam» dasturini ta'lim-tarbiya jarayonga tatbiq etish, dasturni to'laqonli ishlab ketishida metodik ta'minot va metodik yordamning o'rni belgilab olindi.

2. «Ilk qadam» dasturi asosida barcha yosh guruhlarida mavjud markazlar hamda umumiy guruhda ishlashni tashkil etishda tarbiyachining o'rniga alohida e'tibor qaratildi. Ta'lim tashkilotining ishchi o'quv dasturi tashkilot pedagoglari tomonidan ota-onalarni jalb etgan holda tuziladigan va amaldagi qonunchilik tartibida tasdiqlanadigan qilib belgilandi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar «Ilk qadam» davlat o'quv dasturi asosida 5 ta markazda faoliyat yuritadilar. Bular quyidagilardir:

1. Til va nutq markazi. (Nutq o'stirish, tabiat, atrof-olam va badiiy adabiyot bilan bog'liq mashg'ulotlar). Bu markazda bolani nutqini rivojlanishi, maktabda savodxonlikni o'rgatishga tayyorgarlik, atrof-muhit bilan tanishtirish uchun yo'naltirilgan materiallar (rasmlar, kartochkalar, albomlar, nutq, o'qish-yozish ko'nikmalarini rivojlantiruvchi o'yinlar) bo'lishi kerak. Til va nutq markazi yonida kichik kutubxona, „Kitob burchagi“ bo'lishi lozim. Bolalar o'zlari kutubxonadan mustaqil foydalana olishi kerak.

2. Qurish-yasash, konstruksiyalash va matematika markazi (Qurish yasash va matematika mashg'ulotlari). Bu markazda qurish yasashning har xil turlari va shakllari, kublar, plitalar, kichik transport o'yinchoqlar va rasmlar bo'lishi kerak va bolalar mustaqil qurishni, modellashirishni, konstruksiyalashni o'rganadilar. Bu yerda matematik o'yinlarni ham joylashtirish mumkin.

3. San'at markazi (Rasm, applikasiya, loy qurish, yasash mashg'ulotlari va origami). Eng sevimli va har doim bolalar bilan gavjum rivojlanish markazi. Bolalar chizishni, loy ishini, kesishni va yasashni yaxshi ko'radilar. San'at markazining maqsadi bolalarning ijodiy salohiyatini shakllantirish, tasviriy faoliyatga qiziqishini rivojlantirish, estetik ko'nikmani, tasavvurni, badiiy va ijodiy salohiyatini, faollikni shakllantirishdir.

4. Syujetli-rolli o'yinlar va dramalashtirilgan markaz (Guruh yoshiga mos bo'lgan syujetli qoidali o'yinlar). Syujetli-rolli o'yinda muayyan vaziyatlarda yashaydigan bolalar guruhlarida ijobiy munosabatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Sahnalashtirish rivojlanayotgan muhitning muhim obyekti hisoblanadi. Chunki teatr faoliyati jamoani birlashtirishga yordam beradigan ijtimoiy hayoliy o'yindir. Bu markazda ertaklar sahnalashtiriladi.

5. Ilm-fan va tabiat markazi (Tabiat, atrofi olam bilan tanishtirish mashg'ulotlari). Fan va tabiat markazida bolalarning tabiat va dunyo xilma-xilligi haqidagi bilimlarni boyitish uchun sharoit yaratishi kerak. Ushbu markazda bolalar o'simliklarni parvarish qilishni o'rganadi. Ushbu markazda tadqiqot o'tkazish uchun joy ajratish mumkin.

Markazlardagi faoliyatlar tahliliga to'xtaladigan bo'lsak, til va nutq markazida bolalarning do'stlari orasida o'z fikrlarini bera olishlari, mavzu asosida hikoyalar tuzish, savol-javoblar qilish, bolalarga suhbatlar tashkil etish imkoniyati mavjud bo'ladi. Bola markazda o'zi xohlagan mavzusida hikoyalar tuzishi ham

mumkin.

Qurish-yasash, konstruksiyalash va matematika markazida bolalarda sensor tarbiya, ijodkorlik rivojlanadi. Bola bir vazifani bajarishi orqali ham qurish, ham yasash, ham matematika bilan shug'ullanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bolalarning muloqatida qo'shish, ayirish, taqqoslash, kattalik kabi ilk matematik tasavvurlar kengayib boradi.

San'at markazida bolalarni kayfiyatini ko'tarish imkoni mavjud. Bolalarning ijodiy qobiliyatlari qo'llab-quvvatlanadi. San'atning rassomlik, haykaltaroshlik, turlariga hammaga ham bir xil iqtidor berilmagan. Shu sababli bunda faqat iqtidorli bolalar ishtirok etadi. Markaz kerakli jihozlar bilan to'liq ta'minlansa, yasash, chizish texnologiyalari ertalabki, kechki soatlarda o'rgatilsa, markaz ishi rivojlanadi. Oilada bolaga bunday sharoit har doim ham yaratib berilmaydi. Markazda ishlasa, bolaning mayda motorikasi rivojlanadi. Mayda motorikaning rivojlanishi esa bola nutqining rivojlanishiga sabab bo'ladi. Syujetli-rolli o'yinlar va dramalashtirilgan markaz bolalar iqtidorini namoyon bo'lishi, o'z mahoratini ko'rsatishi uchun juda qulay muhitdir. Bu markazni "Bolaning "Men"ini shakllantiruvchi markaz "deb ham atash mumkin. Markazdagi barcha jihozlar bolalar hayotida uchraydigan jihozlar bo'lib, o'yin jarayonida bola ulardan foydalanishni o'rganadi, kasblar bilan yaqindan tanishish imkoniga ega bo'ladi. O'yinda oila a'zolarining o'zaro munosabatlari aks etadi va ular orqali axloqiy tarbiya olish (tarbiyachi uchun esa oiladagi muhitni o'rganish) imkoni yaratiladi.

Ilm-fan va tabiat markazida tajriba-sinov maydonchasida o'tkazilayotgan tajribalar bolalarda qiziqish uyg'otadi va ularni yangi ixtirolar qilishga undaydi. Bu markaz bolalarni tabiat va undagi hodisalarni bilish uchun eng katta imkoniyat markazi hamdir. Markaz faoliyati to'g'ri tashkil etilsa, bolalar tabiat haqidagi bilimlarning 90%ini o'zlashtiradi. Markaz nafaqat bolalarda, balki pedagoglarda ham qiziqish uyg'otadi. Hayotimiz davomida ishlatiladigan narsalarni qayerdan kelganligini, ulardan nimalar olinganligi haqidagi ma'lumotlar bolalarning o'z qo'llari bilan urug'larni tuvaklarga sepish orqali unga suv qo'yishi va urug' unib chiqishi bola uchun juda qiziqarli holatlar sanaldi.

Yuqorida izohi keltirib o'tilgan markazlar faoliyati bolani maktab ta'limiga tayyorlashda rivojlantiruvchi muhit vazifasini bajaradi. Shu o'rinda 6-7 yoshli bolalarning maktabga tayyorgarlik xaritasini ilova qilib o'tishni joiz deb bildik. Zero, mazkur yoshdagi bolaning rivojlanish xaritasi ta'lim jarayonining muvaffaqiyatliligi va samaradorligini aniqlaydi. Masalan, boladagi jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish, ijtimoiy-hissiy rivojlanish, nutq, muloqot, o'qish va yozish ko'nikmalari, bilim olish (anglash orqali rivojlanish), ijodiy rivojlanish kabilar uni maktab muhitiga tayyorlovchi asosiy me'zonlar sanaladi. O'quv yili yakuniga yetgandan so'ng maktabga tayyorlov guruhi bo'yicha o'tkazilgan monitoringa asosan amalga oshirilgan ishlarni kutilayotgan natijalar bilan taqqoslash ishlari o'tkaziladi va bu orqali MTTning keyingi o'quv yiliga mo'ljallangan ustuvor vazifalarini belgilaydi.

XULOSA. Shunday qilib, guruhda to'g'ri jihozlangan rivojlantiruvchi muhitni tashkil etish pedagogga bolalarni to'g'ri shakllantirishiga, ta'lim

jarayonini to'g'ri tashkil etishiga yordam beradi:

- har xil shakllarda bolalarni tashabbusi va mustaqilligi, tajriba o'tkazish imkoniyati;
- qiziquvchanlik;
- rivojlantiruvchi markazlarda hamkorlikdagi faoliyatda ishtirokchilarning faoliyatni tanlash imkoniyatini beradi;
- o'ziga ishonch, tashqi dunyoga ochiqlik, o'ziga va boshqalarga ijobiy munosabat, o'zini o'zi qadrlash;
- rivojlangan tasavvur, ijodkorlik ko'nikmasi;
- turli qoidalar va ijtimoiy normalarga bo'ysunish ko'nikmasi;
- o'z harakatlarini boshqarish ko'nikmasi;
- turli faoliyatlarda ixtiyoriy harakatlar qilish ko'nikmasi;

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentabrdagi PQ-3305-son "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 29-dekabrdagi PQ-2707-son "2017- 2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
3. O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarga qo'yiladigan Davlat talablari-. 2018-yil 3-iyul, ro'yxat raqami 3032.
4. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining 2018-yil 7-iyuldagi 4-sonli hay'at yig'ilishi qarori bilan tasdiqlangan va nashr etilgan dasturi.
5. Maktabgacha ta'lim muassasalarida qisqa muddatli guruhlar faoliyatini tashkil etishda tarbiyachilarni tayyorlash bo'yicha trening moduli. –T.: 2017.
6. "Bolangiz maktabga tayyormi?" O'zb Res. Xalq ta'limi vazirligi Respublika ta'lim markazi, Ma'rifat-Madadkor nashriyoti.
7. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida ta'lim jarayonini rejalashtirish. Metodik qo'llanma. –Toshkent. 2020.